

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ

**з проведення позакласних занять з учнями
початкових класів щодо мінімізації ризиків
надзвичайних ситуацій, що поглиблюються
внаслідок збройного конфлікту
на сході України**

ВСТУП І АКТУАЛЬНІСТЬ

Донбас є одним із найбільших у світі вуглевидобувних техногенно-насичених регіонів, де стан довкілля завжди викликав серйозне занепокоєння в експертів. Збройний конфлікт, економічна криза та ігнорування екологічних ризиків можуть привести до катастрофічних наслідків.

За даними Державної служби з надзвичайних ситуацій¹ до початку збройного конфлікту в Донбасі було 4240 потенційно небезпечних об'єктів (ПНО), зокрема, 227 шахт, 174 гідротехнічні об'єкти, 784 АЗС, 15 кар'єрів, 13 залізничних станцій, 128 мостів і шляхопроводів, 18 магістральних трубопроводів, 4 родовища нафти. 2160 об'єктів мали статус вибухо-, 24 – радіаційно-, 1320 – пожежо-, 176 – гідродинамічно-, 34 – біологічно- та 334 хімічно-небезпечних. Сьогодні експертами визначено 176 потенційно небезпечних об'єкти, з яких 99 розташовані на непідконтрольній території.

Понад п'ять років не має повного доступу до непідконтрольної урядом України території, що не дозволяє повністю оцінити збитки, завдані довкіллю та вжити відповідних заходів реагування на існуючі загрози.

Серед багатьох промислових підприємств, що зазнали пошкоджень унаслідок бойових дій, опинилися найбільш екологічно небезпечні виробництва: Ясинуватський, Авдіївський і Єнакіївський коксохімічні заводи, Єнакіївський, Макіївський та Донецький металургійні заводи, Алчевський металургійний комбінат, Лисичанський нафтопереробний завод, Донецький казенний завод хімічних виробів, Слов'янська, Луганська, Вуглегірська та Миронівська теплові електростанції, підприємства хімічної галузі – Северодонецький завод «Азот» та Горлівський «Стирол». Більшість промислових підприємств постраждали в період активних бойових дій у 2014-2015 рр. У 2016-2017 пошкоджень зазнали Авдіївський коксохімічний завод, Торецький фенольний завод, Донецький казенний завод хімічних виробів, Стахановський завод феросплавів та інші підприємства, розташовані поблизу лінії зіткнення. Внаслідок відсутності електропостачання та пошкодження обладнання продовжились процеси підтоплення шахт у районі Донецька, Горлівки, Єнакієво та Золотого.

Збройний конфлікт суттєво впливає на забруднення води на сході України. Руйнування інфраструктури, пов'язаної з водопостачанням та водовідведенням, хімічне забруднення, відключення електроенергії об'єктів, що скидають стічні води, на сьогодні становлять загрозу не тільки для водних ресурсів, але для екосистеми загалом. На початок 2018 року в Луганській області нараховувалося 525, а в Донецькій області 1101 об'єктів децентралізованого водопостачання, однак менша половина цих об'єктів залишається поза наглядом органів державної епідеміологічної служби через збройний конфлікт.

Головними забруднювачами водних об'єктів стали підприємства металургійної промисловості (металургійні комбінати Маріуполя, Єнакієво, Макіївки, Авдіївки), вугільної галузі й енергетики. У багатьох містах очисні споруди застарілі. А водні ресурси Донбасу характеризуються високою концентрацією мінеральних солей. Причиною цього є скид у водні об'єкти високо мінералізованих шахтних вод, з якими за рік у воду потрапляє 1 млн тон різних солей. Найбільш забрудненими, як свідчать спостереження Донецького обласного центру з гідрометеорології, зазначені такі річки: Кальміус, Кринка, Бахмут і Кальчик. Внаслідок бойових дій водоканал Луганська знаходиться на порозі техногенної та санітарної катастрофи.

Результати дослідження Центру гуманітарного діалогу² щодо якості підземних вод і можливого впливу конфлікту на сході України підтвердили високий рівень їх забруднення. Були зазначені підвищені концентрації біогенних елементів (мінеральних форм азоту і фосфору) у воді як р. Сіверський Донець, так і інших річок, що досліджували. Значне збільшення концентрації амонійного азоту у воді річці Клебан-Бик, починаючи з 2015 року, може бути наслідком забруднення річки стічними водами. Про стан екологічної оцінки водних ресурсів можна дізнатися, переглянувши інформацію Державного агентства водних ресурсів України³.

¹ <https://www.dsns.gov.ua/ua/Ostanni-novini/82389.html?PRINT>

² <https://www.hdcentre.org/activities/ukraine/>

³ <http://monitoring.davr.gov.ua/EcoWaterMon/GDKMap/Index>

З початку збройного конфлікту неодноразово порушувалась і призупинялась робота об'єктів системи водопостачання, водоочищення та водовідведення, створюючи умови для спонтанного аварійного забруднення. Випадки пошкодження комунальних каналізаційних та водопровідних мереж були зафіксовані в більшості населених пунктів вздовж лінії зіткнення.

Особливо загрозливою ситуація стає влітку, коли підвищується ймовірність виникнення епідемії інфекційних захворювань.

Водночас, проблема мінімізації ризиків промислових та екологічних надзвичайних ситуацій на Донбасі, що поглиблюється внаслідок того, що такі важливі елементи цивільного захисту, як оповіщення, укриття населення та евакуація потребують системного доопрацювання.

Серйозним викликом для всіх у 2020 році стала коронавірусна інфекція - це новий вірус, який спричиняє розвиток респіраторних захворювань у людей (зокрема гострої респіраторної хвороби COVID-19). 11 березня цього року ВООЗ охарактеризувала спалах COVID-19 у світі як пандемію. Наслідки, що спричинила ця хвороба у всьому світі, вкрай тяжкі. Водночас, дотримуючись певних правил особистої та громадської безпеки й алгоритмів поведіння, можливо мінімізувати ризики захворювання на цю небезпечну хворобу.

Саме тому навчання дітей діям, які будуть сприяти мінімізації наслідків надзвичайних подій і ситуацій, що пов'язані з ризиками техногенного та екологічного характеру є актуальними і своєчасними. Адже більшість неприємних наслідків можна запобігти, якщо виконувати елементарні правила. Теми, які запропоновані для вивчення з дітьми стосуються тих ризиків, що актуальні внаслідок наближеного розташування виробництв, шахт до населених пунктів, в яких розташовані школи. Обстріли – це найбільш вірогідна причина аварій і пошкоджень на підприємствах, що можуть призвести до забруднень повітря, води, підтоплень територій та зсувів ґрунтів. Важливою, на наш погляд є тема, екологічних ризиків, які посилюються внаслідок збройного конфлікту та пандемії COVID-19. Проблема утилізації та переробки сміття, забруднення довкілля, зокрема, воєнним сміттям (гільзи, уламки боєприпасів, паливно-мастильні матеріали тощо) є надзвичайно гострою.

Ураховуючи необхідність подачі матеріалу учням початкової школи у дружній до дітей формі, а саме – використання ігрових методик, були розроблені спеціальні набори навчальних карток та закладинки, які доцільно використовувати в комплексі з інформуванням учнів під час позакласних занять, Надалі знання та навички, які отримають діти під час таких позакласних занять будуть розвинуті на інших програмних уроках, наприклад хімії чи ОБЖД.

РИЗИК ЗАХВОРИТИ НА COVID-19

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення дітей із ризиками захворювання на коронавірусну інфекцію (COVID-19)⁴;
- формування навичок безпечної поведінки під час навчального процесу⁵ в ситуації пандемії, уникнення ризиків захворювання на коронавірусну інфекцію (COVID-19).

ОБЛАДНАННЯ:

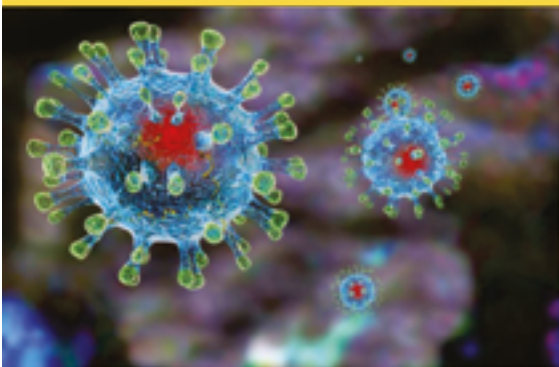
- набір закладинок у підручники для дітей;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток на клас щодо мінімізації ризиків, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями;
- підготовлена бавовняна тканина 36x18 см, тасьма (шнурок), шпагат або резинка 80 см, затискач від хлібного пакету, ножиці.

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Звичайно, діти, ви всі чули про коронавірус, всім нам довелося пристосовуватися до нових умов і форм навчання під час карантину. Давайте згадаємо, що таке коронавірус (рекомендуємо користуватися матеріалами, підготовленими спеціально для дітей⁶).

А знаєте діти, як він виглядає? (картка з набору № 1)

Діти, а скажіть, чого він такий небезпечний, і що треба робити щоб зменшити ризики на нього захворіти?»

КОРОНАВІРУС

(CORONAVIRUSES) або COVID-19 – це велика сім'я вірусів, які спричиняють хвороби, починаючи від загальної застуди до більш важких захворювань. Це нове захворювання, яким раніше люди не хворіли⁷.

⁴ Докладніше за посиланням: <https://osvitoria.media/news/yunisef-mon-ta-osvitoriya-rozrobyly-interaktyvnyj-urok-pro-covid-shkolo-my-gotovi/>

⁵ Докладніше за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/news/maski-na-zanyattiah-neobovyazkovo-kontrol-za-stanom-zdorovya-zaborona-shvedskogo-stolu-v-yidalnyah-zatverdzheno-rekomendaciyi-zakladam-osviti-dlya-roboti-z-1-veresnya>

⁶ Завантажити за посиланням: <https://drive.google.com/drive/folders/1yctXRcpfIV8cpagfM99DFX1PDuljoCdi>

⁷ Див. посилання: <http://www.emro.who.int/health-topics/corona-virus/questions-and-answers.html>

Є декілька форм такої хвороби: перша - ознаки хвороби відразу помітні (так звані «симптоми» – це коли проявляються ознаки хвороби: підвищується температура, кашель, нежить, слабкість), друга – коли ознаки хвороби проявляються не одразу або в дуже легкій формі, й людина не звертає уваги, не повідомляє лікаря, але вона також захворіла (безсимптомна форма). Саме тому важливо у випадку будь-якого прояву хвороби залишатися вдома.

Важлива інформація, яку необхідно донести дітям

Інкубаційний період (час від зараження вірусом до проявів перших ознак захворювання) може тривати від 2 до 14 днів. У цей період людина не відчуває ознак хвороби та не здогадується про неї.

Перші ознаки хвороби (симптоми) можна переплутати з іншими звичайними зимовими інфекціями, такими як ГРВІ або грип. Може з'являтися нежить, дискомфорт у горлі, підвищення температури та слабкість.

Тому потрібно за перших же ознак повідомити свого сімейного лікаря.

Основні ознаки хвороби (симптоми) - лихоманка, яка потім супроводжується кашлем. У 14% випадках інфекція може призвести до запалення легенів (пневмонії) та проблем із диханням, а у 5% – до важкого гострого респіраторного синдрому, ниркової недостатності та інших критичних станів⁸.

Як передається коронавірус?

Треба пам'ятати, що цей вірус, який може спричиняти хворобу, передається так:

- через рукоштовнання;
- через контактування (доторкання) з речами, якими користувався хворий;
- повітряно-крапельним шляхом через частинки, що розповсюджує хворий, коли чхає, кашляє або навіть розмовляє.

Як можна знизити ризики захворювання на COVID-19?

Як і у випадку з іншими респіраторними інфекціями, такими як грип або звичайна застуда, превентивні заходи мають вирішальне значення для уповільнення поширення цієї хвороби. Превентивні заходи є щоденними профілактичними діями, які охоплюють (картки з набору №2):

- Самоізоляція у випадку виявлення ознак зараження вірусом.
- Використання захисної маски (розповідаючи про використання захисної маски, зокрема, необхідно нагадати правила носіння маски: закиньте гумки за вуха, розправте маску, щоб вона прикривала ніс та рот, обтисніть носову пластину, не можна чіпати зовнішню частину маски руками, якщо доторкнулися - помийте руки з милом чи обробіть спиртовмісним антисептиком, не можна використовувати маску повторно. І обов'язково, як правильно знімати використану маску, що її слід змінювати, щойно вона стала вологою, не торкаючись до її зовнішньої поверхні за гумки, згорнути і викинути у контейнер).
- Дотримання безпечної дистанції (це захід, який використовується для запобігання поширенню COVID-19. Це означає збереження відстані не менше 2 метрів одне від одного і уникати проведення часу в людних місцях або в групах).
- Прикривання рота і носа під час кашлю або чхання зігнутих ліктем або тканиною, яку одразу потрібно викинути в закритий контейнер для відходів.
- Утилізація використаних масок (не торкайтеся зовнішньої поверхні маски під час використання, не використовуйте одноразові маски повторно, одразу після використання треба викинути маску в закритий контейнер для відходів).

⁸ Див. посилання: <https://covid19.gov.ua/yak-zakhystyty-sebe-ta-ridnykh>

- Гігієна рук:
Крок 1: Намочіть руки проточною водою.
Крок 2: Нанесіть достатньо мила на мокрі руки.
Крок 3: Протріть всі поверхні рук, включно з тильною стороною, між пальцями та під нігтями – принаймні 20 секунд.

Крок 4: Ретельно промийте руки проточною водою.
Крок 5: Висушіть руки чистою тканиною або рушником одноразового використання. Мийте руки часто, особливо перед їжею; після прочищення носа, кашлю або чхання; та після туалету.
Якщо мило та вода недоступні, використовуйте дезінфікуючий засіб, що містить щонайменше 60% спирту. Якщо руки помітно забруднені, обов'язково мийте їх з милом⁹.
- Дезінфекція та очищення поверхонь і предметів (включно з мобільним телефоном, клавіатурою комп'ютера, партою), до яких часто торкаються люди (це процес зменшення/знешкодження кількості мікроорганізмів до менш шкідливого рівня за допомогою хімічних речовин. Це ще більше знижує ризик поширення інфекції).

Використання цих відео допоможе візуалізувати вищеперераховані заходи громадського здоров'я: <https://youtu.be/2NOzH9dopyI>, <https://youtu.be/EmMD0qkUFPs>. Використовуйте також відео для дітей, яке було створене на замовлення МОЗ України спеціально для дітей: <https://youtu.be/h6Pk5TFoV8I>

Вчитель: «Діти, а давайте спробуємо придумати, як можна вітатися із дотриманням безпечної дистанції?»

Вчитель показує дітям декілька можливих варіантів вітання на відстані:

«А давайте спробуємо зараз привітати одне одного на відстані. Розіб'ємося на пари. Відстань має бути 1,5 метри. Привітайтеся по черзі. Головне, щоб ваш співрозмовник точно повторив ваше вітання!»

Ми можемо виготовити маску своїми руками. Що нам для цього потрібно:

Підготуємо матеріал, з якого буде виготовлена наша маска. Це може бути бавовняна хустина або носовичок, або шматок тканини з сорочки, яка порвалася. Розмір має бути 36x18 см. Також нам знадобиться шнурок (тасьма) або резинка довжиною 80 см, затискач від пакета, в якому ми купляємо хліб або булочки.

⁹ Див. посилання: <https://www.unicef.org/ukraine/coronavirus>

Беремо затискач і робимо два отвори, через які пропускаємо наш шнурок і зупиняємо його десь на третині. Кінці шнурка зав'язуємо. Розкладаємо нашу тканину, ділимо її умовно на три частини (по довгій частині). На середню частину викладаємо шнурок так, щоб затискач був посередині і згортаємо нашу тканину. Маска готова.

(Відео по виготовленню такої маски див. <https://youtu.be/LRZL7Mpl17I>)

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ:

Важливі поради для батьків щодо використання дітьми немедичних (тканинних) масок¹⁰.

Для зменшення ризику інфікування SARS-CoV-2 ідеальним поєднанням тканин і кількості шарів, згідно з рекомендаціями ВООЗ, є:

- зовнішній шар із гідрофобного матеріалу (поліпропілен, поліестер або їх суміш);
- середній шар із гідрофобного синтетичного матеріалу (поліпропілен) або з матеріалу, який посилює фільтрувальні властивості захисної маски (бавовна);
- внутрішній шар із гідрофільного матеріалу (бавовна або тканини з домішками бавовни).

Маски, виготовлені з пористих тканин, як-от марля, мають вкрай низьку фільтрувальну ефективність – не більше 3%, навіть за великої кількості шарів. Тому застосовувати їх **не раціонально**.

Під час вибору тканинної маски слід звернути увагу на:

- розмір – необхідно підбирати індивідуально, особливо, якщо мова йдеться про дітей (маска має щільно прилягати до носа, рота і підборіддя, але не здавлювати);
- фіксацію – ремінці або вушні петлі мають щільно тримати маску на обличчі, але не передавлювати голову (ремінці) або вуха (петлі);
- колір – світлий, аби дитина та батьки могли чітко визначити ступінь її забруднення для своєчасної заміни;
- декоративне оздоблення – не рекомендовано використовувати маски з вишивкою, наліпками, написами, оскільки вони можуть посилювати опір диханню (створювати відчуття недостатності повітря).

Прати маску необхідно щонайменше після одного дня використання при температурі не менше 60 °C протягом 60 хвилин.

Дитині протягом навчального дня необхідно щонайменше дві маски для зміни в разі забруднення.

Рекомендовано, щоб дитина самостійно обирала собі маску, або зробіть її разом, такий підхід підвищить прихильність до носіння маски.

Рекомендовано додатково провести ІНТЕРАКТИВНИЙ УРОК ПРО COVID-19 (<https://docs.google.com/document/d/1Bh1MJ1gUXa6Hk3TZsUy7BitYwu93IsTu/edit>), який був спеціально розроблений для учнів початкових класів.

Також радимо використовувати рекомендовані матеріали ВООЗ по цій тематиці, які можна подивитися за посиланням: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/when-and-how-to-use-masks>

¹⁰ Див. посилання: <https://phc.org.ua/news/poradi-dlya-uchniv-ta-batkiv-schodo-nemedichnikh-tkaninnikh-masok>

РИЗИК ПОЖЕЖІ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення та інформування дітей про причини пожежі, як всередині приміщення, так і за його межами, її шкідливі наслідки для людини і навколишнього середовища;
- формування навичок у дітей, як колективних так і індивідуальних, щодо дій в ситуації ризику пожежі.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладинок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями;
- мультфільм про заходи безпеки у разі виникнення пожежі:
<https://ns-plus.com.ua/2018/08/10/9-video-dlya-ditej-pro-bezpeku/>
<https://www.youtube.com/watch?v=bRezik8LHtA>

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Сьогодні, діти, ми поговоримо про вогонь та про пожежу. Вогонь усім нам може бути другом, вогонь може бути і ворогом. Як же це так? Розберімося, чому виникає пожежа, які шкідливі наслідки залишає після себе, а головне – що треба робити для того, щоб пожежа нам не нашкодила.

Вогонь здавна був як другом, так і ворогом людини. Вогонь допомагав людям з давніх часів. Спочатку, мабуть, людина отримала вогонь в своє розпорядження внаслідок лісових пожеж, викликаних блискавками. Отриманий вогонь потрібно було весь час підживлювати й оберігати. Згодом людина навчилася добувати вогонь, за потреби, іншими способами. На вогні людина навчилася готувати їжу, вогонь рятував від холоду і допомагав у боротьбі з хижаками, відлякуючи їх від житла. Вогонь використовували для виробництва заліза, а потім у парових котлах для руху паровозів і пароплавів.

А для чого вогонь використовується зараз, ви знаєте? Назвімо разом: (відповіді дітей)

- приготування їжі;
- обігріву житла;
- виготовлення посуду;
- виготовлення заліза.

Так, звичайно, вогонь відіграє дуже корисну роль у житті людини. Але вогонь був не тільки другом. В історії людства є багато прикладів, коли вогонь знищував усе, що люди збудували – будинки, бібліотеки, цілі міста.

Вогонь спричиняв ПОЖЕЖУ. Неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі називається пожежа. Результати пожежі – збитки і втрати. А головне – можуть загинути люди. Пожежу також можуть спричинити бойові дії, а саме обстріл, і це дуже небезпечно.

Пожежу можна навіть почути. Ви чули, як горять гілки у вогнищі або дрова в бабусиній пічці? Так ось, пожежа має такий самий звук, але в 100 разів голосніше! (показати картку з набору №1 «Пожежа»). Діти, а за якими ознаками можна ідентифікувати пожежу? Назвімо їх:

- відкрите полум'я, горять речі, меблі;
- потріскування палаючого дерева, схоже на потріскування палаючих у грубці сухих дров;
- наявність запаху диму або запаху гару;
- електричні дроти, які перегрілися спочатку “сигналізують” про це характерним запахом гуми, одночасно може згаснути світло.

Щоб уникнути поганих наслідків пожежі, не опинитися в небезпеці, ви повинні знати, як діяти, коли побачите пожежу, або вам повідомлять про ризик пожежі.

Пожежа може виникнути як всередині приміщення, де ви знаходитесь, так і зовні. Але в будь-якому разі, це дуже небезпечно. Чому? Тому що небезпечними під час пожежі є не тільки вогонь, від якого можна отримати опіки, але й дим, яким можна отруїтися. Тому зараз ми разом будемо вивчати правила безпеки під час пожежі (водночас демонструється закладинка «Пожежа» або картка з набору № 2 «Пожежа»)

- не сідай в ліжку, не ховайся під ліжку або ковдру, а скотися з нього на підлогу і повзи під хмарою диму до дверей приміщення;
- не відчиняй двері відразу, а обережно доторкнися тильною стороною долоні, якщо двері не гарячі, то обережно відчини і швидко виходь;
- якщо двері гарячі - не відчиняй їх, дим та полум'я не дадуть змогу вийти, ти можеш отримати опіки або отруїтися димом;
- присядь, глибоко вдихни повітря, розкрий вікно, висунься та кричи «Допоможіть, пожежа!», а якщо ти не в змозі відкрити вікно - розбий віконне скло твердим предметом та зверни увагу людей, які можуть викликати пожежну команду;
- для захисту від чадного газу необхідно дихати через зволожену тканину, це може бути будь-яка ганчірка або носовичок, який треба змочити водою.

На випадок, якщо пожежа трапилася у школі, є спеціальний **План евакуації** (необхідно ознайомити або повторити інформацію для дітей щодо порядку евакуації класу, яка визначена в шкільному Плані евакуації), в ньому написано, як треба швидко залишити будівлю школи. Завжди пам'ятайте такі правила:

- не піддавайся паніці, а уважно слухай поради вчителя і виконуйте його вказівки;
- якщо вчителя поряд немає, пригадай куди треба виходити, і де збирається твій клас у разі евакуації;
- під час руху сходами, входу чи виходу з приміщення (класу) необхідно дотримуватися так званого **правила правої руки**, як під час руху автомобільного транспорту.

А саме – рухатися ближче до правої стіни, триматися правого боку, обходячи якусь перепону. Це правило допоможе уникнути тисняви.

Якщо ви помітили пожежу, або опинилися поряд з пожежею:

- якомога швидше виходь із осередку пожежі (водночас, треба пояснити, що йти треба в напрямку, протилежному вітру, так, щоб вітер дув в обличчя);
- якщо на тобі загорівся одяг – зупинися, падай на землю, перекочуйся, щоб збити полум'я.»

Можна ще раз нагадати про «правило правої руки» і провести тренування з залишення приміщення класу по сигналу оповіщення **«Пожежа»**.

ПРАКТИЧНА ВПРАВА:

Вчитель бере собі картку з набору №3 «Пожежа», а дітям роздає 5 карток з набору № 2 «Пожежа» і пропонує зіграти в гру. Коли вчитель піднімає картку, діти мають по черзі назвати дію і показати картку іншим дітям.

Вчитель: «Уявімо, сталася пожежа в домі (*підіймає картку з набору № 3 «Пожежа»*). Що ж робити? (*відповіді дітей з картками*)

Так, правильно! Треба покинути приміщення, а не ховатися під ліжко, ковдру чи в іншу кімнату! Рятуючись від вогню, вибігаємо з палаючого приміщення, залишаючи двері закритими, використовуємо мокру ганчірку щоб закрити ніс і рот, захистити дихальні шляхи, навіть один вдих розпеченого повітря може призвести до паралічу дихальних шляхів і трагічного результату.

А що ми з вами не назвали?

Так, звичайно - **викликати рятувальників!**

У всіх випадках, якщо є можливість, треба телефонувати **101** і викликати рятувальників. Що треба повідомити по телефону: місце пожежі – населений пункт, вулиця, будинок. Потренуємося. Ось телефон, по черзі називаємо (пропонуєте назвати дітям свою адресу або адресу школи).

РИЗИК ПОТРАПЛЯННЯ В ЗОНУ ОБСТРІЛУ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення дітей із ризиками обстрілів та мінімізацією наслідків;
- формування навичок безпечної поведінки й мінімізації наслідків.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладенок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями;
- мультфільм, як треба себе поводити під час обстрілу:
<https://www.youtube.com/watch?v=bdvUJ1b0yLI> (на сайті «Педагогічна преса»).

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Сьогоднішнє заняття – про те, як убезпечити себе під час обстрілів. Цей страшний досвід ми отримали внаслідок збройного конфлікту.

Згадаймо разом, де ми бачили у нас в школі ось такий знак?

Правильно, біля бомбосховища або укриття. Це знак евакуації (педагог показує знак)
А ось такий знак? Правильно, на стінах будинків.

За якими ознаками можна виявити ризик потрапляння в зону обстрілу?
(демонструє картку з набору № 1 «Ризик потрапляння в зону обстрілу»)

- звуки пострілів;
- «виття» реактивних снарядів;
- спалахи від пострілів;
- вибухи.

Поговорімо зараз, поговоримо як треба діяти, якщо існує ризик потрапляння в зону обстрілу. Таких дій вісім. Якщо ти в цей час перебуваєш на вулиці, тоді (демонструє закладинку «Ризик потрапляння в зону обстрілу» або картки з набору № 2 «Ризик потрапляння в зону обстрілу»):

- сховайся в найближче сховище (укриття), яке позначено знаком, і не виходь з укриття до кінця обстрілу;
- у разі відсутності сховища, для укриття використовуй нерівності рельєфу (канава, яма чи заглиблення, труба водостоку під дорогою, вздовж кам'яного паркана чи підмурівка тощо);
- у разі раптового обстрілу та відсутності поблизу сховища і укриття – не стій і не перебігай під обстрілом, а лягай на землю головою в сторону, протилежну вибухам, голову прикрий руками (якщо є, для прикриття голови використовувати валізу або інші речі);
- намагайся оминати озброєних людей та військову техніку.

Якщо обстріл застав тебе вдома:

- не підходь до вікон, якщо почуєш постріли;
- не спостерігай за перебігом бойових дій;
- сховайся у підвалі, якщо його немає - спустися на перший поверх, щоб за першої можливості перейти в сховище;
- якщо в кімнаті є міцний стіл – сховайся під ним.

Якщо ти залишаєш домівку обов'язково бери з собою **«екстрену валізку»**.

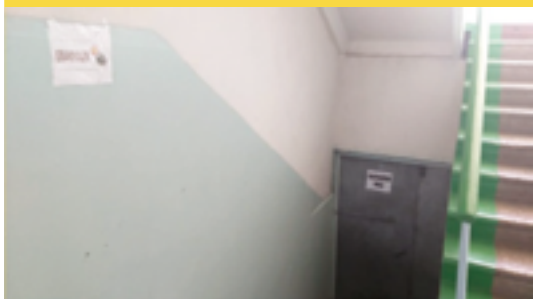
Що це таке? Це набір найбільш необхідних речей, які тобі знадобляться на той час, коли ти не зможеш потрапити додому.

Екстрену валізку можна зробити з твого старого рюкзака. В цей рюкзак треба покласти такі речі:

- необхідний індивідуальний мінімум одягу (білизну, шкарпетки, теплий светр або реглан, в'язана шапочка, плащ дощовик, зручне, надійне взуття);
- предмети гігієни (зубна щітка, зубна паста, мило);
- поживні продукти харчування (шоколад, печиво, льодяники, пляшечка води);
- ліхтарик та запасні батарейки для твоїх улюблених пристроїв;
- декілька поліетиленових пакетів;
- блокнот і олівець.

Цю валізу ти можеш тримати в себе в кімнаті, але так щоб її легко можна було дістати.

Якщо обстріл застав вас у школі.

У нас у школі обладнано укриття. Воно знаходиться в підвалі. У разі виникнення ситуації ризику обстрілу ми всі маємо піти до сховища.

Запам'ятайте: уважно слухайте порад вчителя, не панікуйте, не кричіть, рухайтесь швиденько і в тому напрямку, яке позначено знаками «евакуація» (*ще раз показує знак*). Водночас, ми всі маємо дотримуватися «правила правої руки».

Що таке правило «правої руки»?

Під час руху сходами, входу чи виходу зі сховища чи приміщення (класу) необхідно рухатися ближче до правої стіни, триматися правого боку, обходячи якусь перепону. Це правило допоможе уникнути тисняви. Піднімемо всі праву руку. Чудово.

А зараз потренуємось дотримуватися цього правила під час виходу з класу (запропонувати дітям вийти з-за парт, і по черзі, тримаючись правої сторони, виходити з класу (приміщення), а потім рухатися біля правої стіни коридору до виходу з позначкою «ВИХІД».)

ПРАКТИЧНА ВПРАВА

Варіант 1. Можна продемонструвати набір речей, які входять до складу «екстреної валізки». А також запропонувати дітям разом із батьками зібрати таку валізку вдома і принести до школи.

Також можна запропонувати зняти відеоролик «Як ми з батьками збирали валізку» або написати маленький твір на таку тему. Бажано на батьківських зборах також розповісти це батькам, щоб для них не було несподіванкою прохання дитини зібрати «екстрену валізку».

Варіант 2. Можна використати гру з картками. Вчитель бере собі картку з набору № 3 «Ризик потрапляння в зону обстрілу», а дітям роздає 8 карток з набору № 2 «Ризик потрапляння в зону обстрілу». Ось правила: коли вчитель піднімає картку, діти по черзі називають дію і показують картку іншим дітям.

Вчитель: «Уявімо, що ви почули вибухи, тремтіння землі і побачили спалахи (підіймає картку з набору № 3 «Ризик потрапляння в зону обстрілу»). Що ви повинні робити?» (відповіді дітей, які отримали картки).

ТАК, ПРАВИЛЬНО!

Гру можна ускладнювати. Наприклад змінити завдання: окремо запитати щодо дій, коли дитина опинилася на вулиці, та окремо, якщо опинилася вдома, в школі. Діти мають назвати дію і підняти картку. Якщо дитина помилилася, пояснити чому не так, і як потрібно діяти.

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення дітей з екологічними ризиками;
- формування навичок життєдіяльності, яка допоможе мінімізувати наслідки екологічних ризиків.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладинок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних із надзвичайними ситуаціями;
- поліетиленовий пакет, поліетиленова пляшка, ганчірка, аркуш паперу, яблуко, скляна пляшка, батарейка (елемент живлення), жерстяна банка, кришки від пляшок, зошит;
- мультфільм про екологічні ризики:
<https://www.youtube.com/watch?v=KTPXsOpmwZY&list=PLshJpmmXcDiSkxYm9rHOF3f492FvVRwW&index=4>;
- мультфільми про сортування відходів:
<https://www.youtube.com/watch?v=TG-JeQWas1o&list=PLshJpmmXcDiSkxYm9rHOF3f492FvVRwW&index=10>
<https://www.youtube.com/watch?v=GE0KycVeZd4&list=PLshJpmmXcDiSkxYm9rHOF3f492FvVRwW&index=12>

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Діти, а сьогодні ми поговоримо про ще один ризик надзвичайної ситуації. Але це ризик глобальний, тобто такий, що стосується всього людства. Це ризик надзвичайної ситуації із екологічними ризиками на планеті Земля.

За такими ознаками ми можемо виявити цей ризик (демонструє картку з набору № 1 «Екологічні ризики»):

- глобальне потепління;
- зміна клімату;
- парникові гази та парниковий ефект;
- діяльність людини.

Що ви чули про глобальне потепління? А про зміну клімату на Землі? Це одне й те саме, чи ні? Ці два терміни пов'язані, але вони не однакові.

Глобальне потепління - це підвищення середньої температури біля земної поверхні. Це дуже важливий компонент зміни клімату. Але зміна клімату охоплює інші зміни, які спостерігаються на Землі. Деякі з цих змін полягають у змінах погоди та погодних явищ, таких як дощ, сніг, сезонні температури та рівень води в морях. Зміни клімату також охоплюють зими, які холодніші, ніж раніше, або суворіші й літо, яке спекотніше й суше.

Насправді, можна побачити наслідки зміни клімату. В останні роки на Землі стало тепліше, і терміни та тривалість сезонів (пір року) змінюються. Навіть в Україні ми продовжуємо скаржитися на те, як пізно починається зима, порівнюючи з декількома роками тому, мало снігу, особливо на Новий рік.

Що таке парникові гази? Найважливішим парниковим газом є вуглекислий газ. Він виділяється спалюванням викопного палива, яке містить вугілля, нафту та природний газ. Про них ми з вами говорили, а також говорили про виробництва, що їх видобувають (шахти) і свердловини. У міру накопичення цих газів в атмосфері, вони захоплюють зайве тепло. Це називається *парниковий ефект*.

А що означає *діяльність людини*? Ця діяльність означає все, що люди роблять, і це призводить до того, що парникові гази потрапляють у атмосферу.

А знаєте ви, що сміття теж збільшує екологічні ризики? Наприклад, коли ми викидаємо сміття в лісах, озерах та струмках. Особливо, якщо це сміття природа не може переробити, бо воно біологічно не розкладається – пластмаси, скло й інші матеріали, які не можуть бути розкладені на більш дрібні продукти живими істотами, які називаються мікроорганізмами.

Тож, пластикові пакети, скляні пляшки та металеві банки, які люди викидають, не можуть бути зруйновані чи розкладені природою. В результаті, вони не споживаються рослинами, тваринами та людиною, і тільки завдають шкоди природі. Саме тому зараз в усьому світі поширюється рух щодо сортування сміття для його найкращої переробки. Можливо, ви вже бачили такі контейнери, в які сміття треба складати окремо.

Звичайно, скажете ви, ми можемо докласти зусиль щоб не викидати сміття й відходи, що біологічно не розкладаються, і натомість будемо переробляти їх.

Але також дуже важливо, передусім, зменшувати їх використання (наприклад не користуватися поліетиленовими пакетами, пластиковими стаканами тощо). Але що з водою, енергією та їжею. «Ми не можемо жити без цих речей», – скажете ви. То як ми можемо перестати їх використовувати? Діти, нам не потрібно припиняти використовувати воду, їжу та енергію. Але ми можемо користуватися ними більш ефективно.

Ми можемо підготуватися до цих несприятливих наслідки зміни клімату, посилюючи наші місцеві громади, ресурси і системи життєзабезпечення. Сюди входять наші водні, харчові, енергетичні та екологічні системи. Витрачаючи менше їжі, менше води та менше енергії, ми можемо зменшити вплив кліматичних змін на ці речі. Завдяки зменшенню забруднення води та повітря ми можемо зменшити негативний вплив на довкілля, тварин, рослин та людей.

Як же цьому можна запобігти, як мінімізувати ризик (демонструє закладки «Екологічні ризики» або картки з набору № 2 «Екологічні ризики»?)

Таких дій – сім:

- бережи природні ресурси;
- не викидай сміття просто на вулиці, в лісі, на березі річки;
- сортуй відходи;
- використовуй багаторазові торбинки замість поліетиленових пакетів;
- повторно використовуй воду;
- висаджуй разом із дорослими дерева;
- менше використовуй речі з матеріалів, що біологічно не розкладаються, наприклад одноразові поліетиленові стаканчики, краще носи із собою улюблену кружку.»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ:

Варіант 1. Можемо використати гру з картками. Вчитель бере собі картку з набору №3 «Екологічні ризики», а дітям роздає 7 карток з набору № 2 «Екологічні ризики». Ось правила: коли вчитель піднімає картку, діти по черзі повинні назвати дію і показати картку іншим дітям.

Варіант 2. Як правильно сортувати сміття. Учитель пропонує розкласти завчасно підготовлені об'єкти по різних купках (або по аркушах з надписами): об'єкти, що **біологічно розкладаються**, **біологічно не розкладаються**, **повторно переробляються**, **повторно не переробляються**. Для цього можна використовувати таку схему, як сортувати відходи:

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ:

<https://www.youtube.com/watch?v=MMMyKivpt9mw>

https://www.youtube.com/watch?v=bS4Wxc_RThI

РИЗИК ЗАБРУДНЕННЯ ВОДИ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

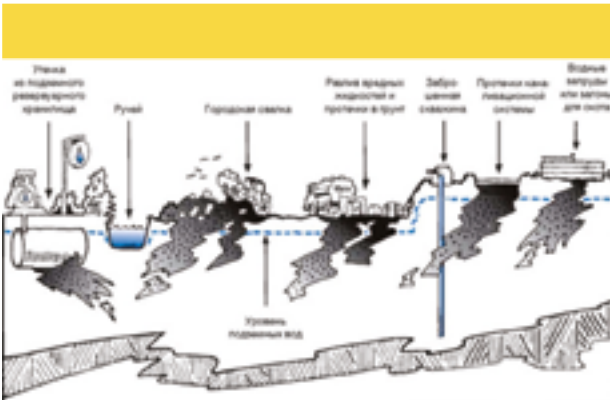
- ознайомлення дітей із ризиками забруднення води і водогонів;
- формування навичок безпечної поведінки в ситуації можливих ризиків забруднення води, водоймів та водогонів.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладинок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних із надзвичайними ситуаціями;
- підготовлена пластикова пляшка (0,5 л) з відрізаним дном, у якому шилом зроблено 10 дірочок, вата, шматочок марлі, подрібнені 5-6 таблеток активованого вугілля, невелика склянка звичайного чистого піску.

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Вода – дуже необхідна для життя людини речовина. Але у звичайній воді можуть знаходитися речовини, які є дуже небезпечними для здоров'я людини. Як же туди потрапляють такі речовини, і що взагалі це за речовини? (вчитель демонструє закладки «Ризик забруднення води» або картку «Ризик забруднення води» з набору № 1).

Це речовини, що містяться у смітті, різних відходах діяльності людини. Потрапляють вони у воду через забруднення землі: сміттєзвалища, потрапляння відходів у водойми, аварії на підприємствах, транспорті, а ще через неправильне використання азотних добрив у сільськогосподарській діяльності.

Всі ці речовини потрапляють в землю, звідки разом із дощовою водою доходять до поверхневих вод, що використовуються для водогонів. Вода, проходячи крізь землю, вбирає в себе різні шкідливі речовини, мінеральні солі, кислі речовини. Сміття і сміттєзвалища є найбільш небезпечними, тому що відходи там самі різні. Саме тому не можна будь-де викидати сміття. Це також причина забруднення води.

А ще у воду може потрапити така шкідлива речовина як РАДОН¹¹. Це – радіоактивний елемент, що спричиняє ризик захворювання на страшну хворобу – РАК, що може вразити шлунок і нирки. Це може статися від вживання води, в якій присутній радон.

¹¹ <https://www.dsns.gov.ua/ua/Radon-u-pitniy-vodi-nitrati-i-nitriti.html>

Поблизу нашого міста є шахти. На них працюють або раніше працювали ваші батьки, дідусі. Це – глибокі колодязі і штучно зроблені печери в землі, звідки добувають вугілля. Але крім вугілля в землі є речовини (мінеральні солі, кислоти), які у разі потрапляння у воду роблять її небезпечною для здоров'я. Вода, що викачується з шахт є вже забрудненою, й має зберігатися в спеціальних водоймах. Зараз, коли триває збройний конфлікт, багато шахт не працюють, і спеціальні водойми не підтримуються в належному стані або переповнені. Вода з таких водойм – *відстійників*, може потрапити в землю поблизу населених пунктів, а звідти – в колодязі та водогін.

Також є підприємства, які вже не працюють, але на їх території залишилося безліч різних виробничих відходів, що не встигли вивезти, переробити. За багато років дощі та сніг занесли шкідливі речовини в землю. Така вода також може потрапити до колодязя або до річки, з якої беруть воду в водогін. Звісно, її можуть обробляти й очищати, але ризик існує.

Як ми можемо зрозуміти, яка вода є забрудненою і шкідливою для здоров'я:
(картка «Ризик забруднення води» з набору № 1):

- непрозора, мутна або брудна вода;
- вода, що викачується з шахт;
- вода з різким запахом (хімікатів, бензину, мастила);
- вода у водоймі, що використовується як відстійник поблизу промислових об'єктів.

Але пам'ятаємо, що навіть прозора вода, без запаху може бути небезпечною. Тому завжди краще перевірити, звідки взяли воду, яку використовуєш для пиття.

Як же зробити так, щоб ці речовини нам не зашкодили, як мінімізувати їх вплив на наш організм? Дії щодо мінімізації ризику (картки «Ризик забруднення води» з набору № 2):

- використовуй лише перевірену воду (в пляшках або таку, що проходить перевірку);
- необхідно використовувати спеціальні фільтри для води на основі активованого вугілля;
- якщо немає фільтру – треба прокип'ятити воду;
- не купайся в тих водоймах, де це заборонено.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ:

Ми можемо зробити фільтр для очищення води своїми руками. Для цього нам потрібна чиста пластикова пляшка, вата, шматочок марлі, 5-6 таблеток активованого вугілля, (його можна купити в аптеці), та невелика склянка звичайного чистого піску.

Перевертаємо пляшку, укладаємо марлю і вату рядами, можна вату загорнути в марлю, потім засипаємо подрібнене вугілля, а потім пісок. Але для того, щоб використовувати такий власноруч зроблений фільтр вдома, пісок потрібно добре промити водою та, за можливостю, прожарити його у духовці чи на сковороді.

Перевертаємо дінце пляшки отворами донизу, заливаємо потихеньку воду, відвертаємо кришечку пляшки, звідти буде капати очищена вода. Такий готовий фільтр чудово очищає воду від шкідливих речовин, поглинає запах і домішки, що є у воді, бореться зі шкідливими мікроорганізмами.

Після закінчення заняття, дітям можна запропонувати зіграти в гру з використанням ігрових інструкційних карток з набору «Ризик забруднення води» набір № 2 та № 3).

РЕКОМЕНДОВАНЕ ВІДЕО:

<https://www.youtube.com/watch?v=-BNBW17EAS4>

<https://www.youtube.com/watch?v=yHNlbr0Nozc>

РИЗИК ПІДТОПЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ І ЗСУВІВ ҐРУНТІВ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення дітей із ризиками надзвичайних ситуацій пов'язаних із підтопленням території та зсувами;
- формування у дітей навичок діяти в ситуації ризику підтоплення території чи зсуву ґрунту.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладинок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями.

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Сьогодні діти ми поговоримо про безпеку, яка пов'язана з особливістю нашого регіону – шахтами.

ШАХТА

Шахта – копальня, гірниче підприємство з видобування корисних копалин (вугілля, солей, руди тощо) підземним способом.

Шахта – дуже складне і небезпечне виробництво. Навіть непрацююча шахта становить дуже велику небезпеку. Її треба весь час обслуговувати, зокрема відводити воду щоб її не затопило адже наслідками затоплення шахт, крім забруднення підземних та поверхневих вод, є підтоплення територій, просідання ґрунтів.

Наслідком затоплення шахт є підтоплення навколишніх територій і просідання поверхні землі, що виводить з експлуатації будівлі, споруди й комунікації, зокрема, підземні газопроводи, каналізаційні та водопровідні системи й елементи системи водопостачання

Внаслідок збройного конфлікту що триває зараз, у нас існують ризики пошкодження шахтного обладнання, відключення шахт від електропостачання, що призводить до зупинки систем водовідведення шахтних вод, а в низці випадків – до повного затоплення шахт. Якщо додати до цього обстріли, пересування важкої військової техніки, від чого йде вібрація по землі, існують ризики зсувів ґрунтів. **Зсув** – це сповзання і відрив ґрунту, провалля. Особливістю нашого регіону є те, що земля складається не зі скель, а м'яких порід – глини, вапняку. І багато ярів, пагорбів, балок. Якщо взяти всі причини разом – ми отримуємо небезпечні ризики виникнення підтоплення, просідання і зсувів ґрунтів.

Яких небезпек слід очікувати від підтоплень, просідань та зсувів? Руйнування і завалення житлових та виробничих будівель, потенційно небезпечних об'єктів, інженерних та дорожніх споруд, магістральних трубопроводів та ліній електромереж, систем життєзабезпечення, а також травмування та загибель людей. Крім того, зсуви створюють умови для перекриття річок, внаслідок чого можуть виникати катастрофічні паводки.

За якими ознаками можна виявити ризик підтоплення і зсувів ґрунту?

(демонструє картку з набору № 1 «Ризик підтоплення територій і зсуву ґрунтів»)

- поява води в тих місцях, де її раніше не було;
- просідання ґрунту;
- сповзання і відрив ґрунту, зазвичай, на схилах;
- тремтіння землі або шум води під ногами.

Як треба поводитися, і що робити, коли виникає ризик опинитися в зоні підтоплення, просідань або зсувів ґрунтів?

(демонструє картку з набору № 2 «Ризик підтоплення територій і зсуву ґрунтів»)

Якщо ти в школі:

- передусім треба зберігати спокій, уникати паніки;
- уважно слухай вчителя і підготуйся до евакуації: збери свої речі, одяг;
- пам'ятай правило «правої руки» під час евакуації - під час руху сходами, входу чи виходу з приміщення (класу) необхідно рухатися ближче до правої стіни, триматися правого боку, обходячи якусь перепону. Це правило допоможе уникнути тисняви.

Якщо ти вдома:

- від'єднай електроприлади від електромережі, вимкни газ та систему нагрівання, загаси вогонь у печах;
- допоможи дорослим зібрати речі;
- забори із собою свого кота, собаку, папугу чи хом'ячка;
- не користуйся ліфтом, його може заклинити від перекосу будинку.

Після того, як мине загроза підтоплення території, зсуву або просідання ґрунту, і можна повернутися додому, пам'ятай, що:

- заходити в приміщення можна лише після того, як дорослі перевірять, що житло не отримало ушкоджень, адже може статися обвалення;
- якщо відчувається запах газу, а ми про це з вами вже говорили (витік газу), заходити в будинок не можна;
- не користуйтеся без потреби телефоном, щоб він був вільним для зв'язку.

А ще корисно мати «екстрену валізку».

Пам'ятаєте, ми з вами вже про таку валізку згадували на попередніх заняттях. Повторімо: це набір найбільш необхідних речей, які вам знадобляться на той час, коли ви не зможете потрапити додому.

Екстрену валізу можна зробити з твого старого рюкзака. В цей рюкзак треба покласти такі речі:

- необхідний індивідуальний мінімум одягу (білизну, шкарпетки, теплий светр або реглан, в'язана шапочка, плащ дощовик, зручне, надійне взуття);
- предмети гігієни (зубна щітка, зубна паста, мило);
- поживні продукти харчування (шоколад, печиво, льодяники, пляшечка води);
- ліхтарик та запасні батарейки для твоїх улюблених пристроїв;
- декілька поліетиленових пакетів;
- блокнот і олівець.

Цю валізу ти можеш тримати у себе в кімнаті, але так щоб її легко можна було дістати.

Ось вам завдання: розкажіть про «екстрену валізку» батькам і разом з ними зберіть собі таку валізку і принесіть (бажано поставити термін, наприклад - на наступну класну годину) до школи.»

ДОДАТКОВО:

<https://www.youtube.com/watch?v=PvY3fF6x9aM>

ПРАКТИЧНА ВПРАВА.

Варіант 1. Можна продемонструвати набір речей, які входять до складу «екстреної валізки».

Варіант 2. Можемо використати гру с картками. Вчитель бере собі картку з набору № 3 «Ризик підтоплення територій і зсуву ґрунтів», а дітям роздає 6 карток з набору № 2 «Ризик підтоплення територій і зсуву ґрунтів». Ось правила: коли вчитель піднімає картку, діти по черзі повинні назвати дію і показати картку іншим дітям.

Вчитель: «Уявімо, що ви почули тремтіння землі, і з-під землі біля вашого будинку почала виходити вода (підіймає картку з набору № 3 «Ризик підтоплення територій і зсуву ґрунтів»). Що ви повинні робити?» (відповіді дітей, які отримали картки).

ТАК, ПРАВИЛЬНО!

РИЗИК ПОТРАПЛЯННЯ У ПОВІТРЯ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН – ХЛОРУ ТА АМІАКУ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення дітей із інформацією щодо шкідливого впливу хімічних речовин та наслідками такого впливу;
- формування навичок, як уникнути наслідків шкідливих впливів хімічних речовин.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладинок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями;
- вата, нашатирний спирт, хлорне вапно (хлорка) або розчин для миття «Доместос».

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «Сьогодні ми будемо говорити про те, які речовини можуть отруїти повітря, що необхідне нам для дихання. У нас поблизу є багато підприємств, які використовують у виробництві ХЛОР і АМІАК (*демонструє закладинки або картки з набору №1*). Це дуже небезпечні речовини, які по трубах доставляються у виробничі цехи, а вже там їх застосовують у виробництві. Але завжди існує ризик аварії. І ці шкідливі речовини можуть опинитися в повітрі.

Що ж це за речовини?

Хлор – важкий газ жовтувато-зеленого кольору з різким, задушливим запахом, тому хлор **не підіймається** у повітря, а стелиться по землі. Запах хлору ви могли відчувати від побутової хімії, наприклад від розчину «Доместос». (Можна принести розбавлені водою розчини для ознайомлення дітей з запахом хлору та аміаку).

Аміак – безбарвний газ із різким задушливим запахом, він легший за повітря, тому **підіймається нагору**. А запах аміаку – це нашатирний спирт, який використовують в аптечці для того, щоб привести людину у свідомість, такий він відчутний (для демонстрацій запаху цих двох речовин можна дати понюхати злегка змочену вату нашатирним спиртом)!

Це, діти, важливо запам'ятати!

За якими ознаками можна зрозуміти, що в повітря потрапив ХЛОР (*водночас вчитель демонструє картку «Ризик потраплення у повітря хімічних речовин – хлору та аміаку» набір № 1, картка «Хлор»*):

- відчуваєш задуху, часто дихаєш;
- очі печуть, і з очей біжать сльози;
- у горлі дере, і душить кашель;
- болить голова.

А за цими ознаками можна зрозуміти, що в повітрі є аміак (водночас вчитель демонструє картку «Ризик потрапляння у повітря хімічних речовин – хлору та аміаку» набір № 1, картка «Аміак»):

- ріже в очах і погіршується зір;
- починається нежить;
- важке дихання, кашель;
- задуха і біль у грудях;
- «серце колотить, наче вискоче»;
- внаслідок контакту з рідким аміаком виникає обмороження або опік із пухирями.

Спробуймо розібратися, як діяти в ситуації ризику потрапляння хлору й аміаку в повітря¹².

Якщо це хлор (вчитель демонструє картки «Хлор» з набору № 2):

- заплющ очі та затамуй дихання;
- закутайся у верхній одяг і дихай крізь нього (можна змочити водою);
- не біжи, а спокійно виходь у бік, протилежний вітру;
- якщо не можеш вийти, спробуй залізти на високий предмет (стовп, драбину тощо), оскільки хлор стелиться по землі.

Якщо це аміак (демонструє картки «Аміак» з набору № 2):

- якщо ти в приміщенні, а небезпека ззовні – зачини всі вікна і двері;
- якщо небезпека всередині приміщення – вийди на свіже повітря;
- попроси дорослих зробити тобі теплого молока з харчовою содою (одна чайна ложка на склянку молока);
- якщо є можливість, подихай зволженим повітрям – попроси когось із дорослих зробити тобі інгаляцію;
- у разі потрапляння аміаку в очі чи на шкіру – промий водою».

¹² <https://www.dsns.gov.ua/ua/Himichna-nebezpeka.html>

ПРАКТИЧНА ВПРАВА:

Вчитель: «А зараз пограймо знову».

Вчитель бере собі дві картки («Хлор» і «Аміак») з набору № 3 «Ризик потрапляння у повітря хімічних речовин – хлору та аміаку», а дітям роздає 9 карток (4 - «Хлор» і 5 «Аміак») з набору № 2 «Ризик потрапляння у повітря хімічних речовин – хлору та аміаку».

Ось правила: коли вчитель піднімає картку, діти повинні по черзі назвати дію і показати картку іншим дітям.

Вчитель: «Уявімо, що в повітря потрапив хлор (*підіймає картку з набору № 3 «Хлор»*).

Що ж робити? (відповіді дітей, які отримали картки).

А якщо аміак? (*підіймає картку з набору № 3 «Аміак»*)

Що тоді ми робимо?» (відповіді дітей, які отримали картки).

ТАК, ПРАВИЛЬНО!

Гру можна ускладнювати. Наприклад: об'єднати дітей у команди (по 9 учасників). На окремому столі перемішати картки з набору № 2. На іншому столі покласти картки з набору № 3 «Хлор» і «Аміак».

Завдання: діти мають розкласти картки з діями з набору № 2 під картками з набору № 3. Виграє та команда, яка швидше й без помилок розкладе картки.

ДОДАТКОВЕ ВІДЕО:

<https://www.youtube.com/watch?v=mN8Ug0iFAVs>

РИЗИК ВИТОКУ ГАЗУ

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ознайомлення дітей із ситуаціями, в яких виникає ризик витоку газу, основні ознаки витоку газу;
- формування навичок щодо основних заходів безпеки, яких має дотримуватися дитина, щоб уникнути негативних наслідків в ситуації витоку газу.

ОБЛАДНАННЯ:

- набір закладинок для підручників;
- навчальний набір ігрових інструкційних карток щодо мінімізації ризиків, пов'язаних із надзвичайними ситуаціями.

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

Вчитель: «На минулому позакласному занятті ми вчилися, як діяти під час пожежі, щоб бути у безпеці.

А ви знаєте, що пожежа може виникнути внаслідок витоку газу? (вчитель демонструє картку з навчального набору №1 «Ризик витоку газу»).

ЩО ТАКЕ ГАЗ?

Природний газ – отруйна та вибухонебезпечна речовина. Він не має ані, запаху, ані кольору. Саме для того, щоб почути виток газу до нього домішують деодорант.

За якими ознаками можна ідентифікувати витік газу?

- характерний стійкий запах (відчути); газ виходить із труби зі свистом (почути);
- вогняний фонтан над трубопроводом (побачити).

ДЕ МОЖЛИВИЙ ВИТІК ГАЗУ, І ЯКУ ЗАГРОЗУ ЗДОРОВ'Ю ВІН СТАНОВИТЬ?

- Газовий трубопровід
- Побутова газова плита
- Газорозподільна станція
- Шкільна котельня

Потрібно запам'ятати:

- якщо почув запах газу вдома або на вулиці внаслідок пошкодження газового трубопроводу, зателефонуй у Службу газу – 104 або у Службу порятунку – 101 і повідом про аварію;
- якщо вдома немає дорослих, і ти вмієш це робити, негайно вимкни газові прилади (плиту, газовий котел, газову колонку);
- не користуйся електричними приладами (електричним чайником, зарядкою для телефону, телевізором);
- ніколи не намагайся виявити витік газу, підносячи запалений сірник або запальничку;
- якщо не можеш вимкнути газовий прилад, вийди з приміщення і відійти на безпечну відстань від будинку.

Може так статися, що витік газу трапиться вночі, або внаслідок обстрілу навколо буде запах горіння чи інші. В такому разі, якщо ти помітив, що у тебе болить голова, нудота, дезорієнтація, кашель, запаморочення, втрата свідомості (непритомність) – це ознаки отруєння газом. Треба негайно про це повідомити дорослим!»

ПРАКТИЧНА ВПРАВА:

Вчитель: «А зараз пограймо знову».

Вчитель бере собі картку з набору № 3 «Ризик витоку газу», а дітям роздає 6 карток з набору № 2 «Ризик витоку газу».

Ось правила: коли вчитель піднімає картку, діти повинні по черзі назвати дію і показати картку іншим дітям.

Вчитель: «Уявімо, що Ви почули запах газу (підіймає картку з набору № 3 «Ризик витоку газу»). Що ж робити?» (відповіді дітей, які отримали картки).

ТАК, ПРАВИЛЬНО!

Гру можна ускладнювати. Наприклад, змінити завдання: окремо запитати щодо дій, коли дитина опинилася на вулиці та окремо, якщо опинилася вдома. Діти мають назвати дію і підняти картку. Якщо дитина помилилася, пояснити, чому не так, і як мають діяти.

